

Secció oberta

L'audiovisual «porno» espanyol¹

*per Joan Barea, Jesús Corrius, David Fernández, Javier Hernández,
Jordi Sànchez i Aleix Santacana*

1. Aquest article és l'extracte d'un estudi més ampli que, sota el mateix títol, en aquests moments està en premsa. Tot plegat, és el resultat d'un treball realitzat pels signants —estudiants de 4t curs de Comunicació Audiovisual de la UAB— per a l'assignatura Estructura del Sistema Audiovisual. La doctora Gemma Larrègola n'és la professora i coordinadora del treball.

Durant els darrers tres anys els mitjans de comunicació han tractat de manera més o menys esporàdica el fenomen de la pornografia espanyola. De totes maneres, aquesta aproximació tendeix sempre cap a un repertori de personatges i anècdotes que, més que una aproximació científica al nostre objecte d'estudi, reflecteixen en el fons una superficialitat que poc ajuda a netejar la mala imatge social de què gaudeix la pornografia.

Aproximació a un gènere desconegut

El gènere pornogràfic pot definir-se com tota aquella producció audiovisual realitzada amb la voluntat de representar de manera explícita l'execució d'actes sexuals. Perquè es compleixi aquesta premissa ha d'aparèixer inevitablement un primer pla de dos òrgans sexuals en acció. El principal estilema del gènere és el pla que mostra l'ejaculació de l'actor —prova patent de l'orgasme— anomenat *cum shot* o *medical shot*. Cal relacionar la majoria de productes pornogràfics amb el *voyeurisme* de l'espectador masculí, a qui es dirigeix, posant de manifest tots els seus fantasmes sexuals. Com que el nostre estudi no té la intenció de reflexionar sobre els mecanismes que actuen en el funcionament del gènere, remetem al lector que hi estigui interessat a la lectura de la bibliografia que hem denominat «de reflexió teòrica» al final de l'article.

Qualsevol producte que no faci referència a la lògica representativa de l'explicitat sexual com, per exemple, el cinema eròtic o la pornografia de gènere *softcore* (que evita mostrar en pantalla els òrgans genitals masculins), serà exclòs del nostre estudi.

Dins de l'objecte que ens ocupa —el cinema pornogràfic produït a Espanya— podem observar la convivència de propostes que corresponen a dos models: el primer d'ells és l'*americà*, amb unes produccions acurades, d'una qualitat tècnica innegable, bona fotografia, un argument més que acceptable pel tipus de producció, etc. i unes escenes sexuals que intenten satisfer els paladars de la majoria de consumidors: relacions heterosexuals, bisexuals i homosexuals femenines realitzades per estrelles pornogràfiques de luxe. Aquesta tipologia és la que s'anomena *mainstream* o corrent principal del «porno».

El segon model és l'*europèu*, basat en l'especialització sobre determinats subgèneres (anals, persones madures, dobles penetracions, *fist-fucking*, etc.) amb una cura tècnica molt més pobre però amb escenes sexuals més dures, lluny de l'estilització i la teatralitat del model americà. Aquest model comptaria amb un mercat més específic que l'americà (que podríem qualificar de *generalista*).

La debilitat de la pornografia espanyola, en la majoria de les seves produccions, resideix en què estilísticament busquen acostar-se al model americà amb pocs mitjans econòmics. Això porta com a conseqüència una producció de segona categoria que no pot competir, amb algunes notòries excepcions, amb els productes de major qualitat (americans sobretot) en el mercat de consum generalista.

Les principals variants subgenèriques espanyoles són, doncs:

— Heterosexual (*mainstream*): és el més popular. Sol incorporar escenes lèsbiques.

— S/M: la representació de relacions sadomasoquistes va tenir, com veurem més endavant, un important paper en la pornografia espanyola de finals dels anys vuitanta, tot i que la producció actual tendeix a oblidar-la.

— Gai: la pornografia homosexual masculina representa un nínxol important dins del consum de cinema *per a adults*, encara que fins fa dos o tres anys la nostra indústria nacional no produïa aquest subgènere.

— *Gonzo*: és l'última moda. Es tracta d'un subgènere molt poc interessant estilísticament i argumental tot i ser el més lucratiu en ser el més barat de produir (n'hi ha prou amb una càmera de vídeo que utilitza el mateix actor i una figurant femenina).

— Pornografia amateur: dins d'aquesta cal fer una distinció entre els films industrials amb actors aficionats —proves, càstings, etc.— com, per exemple, el *Casting Español* de Narcís Bosch (2001); i les gravacions casolanes de producció amateur —com les que distribueix Fisgón Club—, que tenen com a característica fonamental l'ús de la càmera domèstica. El principal atractiu d'aquestes produccions és que es venen amb el lema que els protagonistes «poden ser els teus veïns».

Des d'un punt de vista estrictament estilístic no hi ha cap característica que ens permeti distingir una producció espanyola de qualsevol altra dins del mercat internacional, ja que l'argument se simplifica fins a la mínima expressió per aconseguir una representació exclusivament sexual.

Breu història del «porno» espanyol

L'origen del «porno» espanyol el constitueixen les produccions —totalment artesanals— que aparegueren tan bon punt la tecnologia del cel·luloide esdevingué mínimament accessible a particulars.

Destaca l'aportació, durant la dècada dels anys vint, dels germans Ricardo i Ramón Baños, els quals mitjançant la seva productora Royal Films rodaren un gran nombre de pel·lícules pornogràfiques —es calcula que de cinquanta a setanta—, tres de les quals van ser retrobades des-

prés de més de setanta anys de dipòsit: *El Ministro*, *Consultorio de Señoras* i *El confesor*. Sembla que durant aquest període la projecció d'aquesta mena de films era tolerada en alguns cinemes com el barceloní Triunfo.

Amb l'arribada de Franco al poder s'implantà una ferma censura, que no només contemplava la rigorosa adaptació dels productes a la moral cristiana sinó també la destrucció de tots aquells materials anteriors que no s'ajustaven a aquests criteris morals.

El 1969 desaparegué la censura a Dinamarca. Aquest fet va tenir repercussions en tot el territori europeu, de manera que la censura francesa s'anà debilitant fins la seva desaparició el 27 d'agost de 1974, la qual cosa provocà, al seu torn, que des de 1971 es veiés incrementat el nombre d'espanyols que viatjaven al Sud de França per a assistir a espectacles aquí prohibits. La primera pel·lícula «porno» que es pogué veure a França va ser *Exhibició*, de J. F. Davy, el 1975.

L'11 de novembre de 1977 es va suprimir la censura cinematogràfica a Espanya. Entrà en vigor la qualificació S per a pel·lícules que poguessin ferir la sensibilitat de l'espectador, tot i que en un principi s'aplicà a tota pel·lícula en la qual aparegués un nu integral. L'honor de ser el primer film qualificat S li correspongué a *Una extravagancia sexy*, rodada per Enrique Guevara aquell mateix any. Entre aquesta pel·lícula i la Llei de 1982, que acabava amb la S, es produïren uns 500 títols classificats així.

El 1978 entrà en vigor la Constitució espanyola, que defensa la llibertat d'expressió de tots els espanyols. Fou en aquest mateix any quan s'inicià el *boom* del *soft* (a partir de l'exhibició d'*Emmanuelle*).² Es va reintroduir la pràctica de les «dobles versions»: es rodaven versions X per a exportar de pel·lícules que aquí encara s'havien de retallar una mica, ja que el «porno» encara no tenia lloc on exhibir-se.

També el 1978 s'obria el primer *sex-shop* en el nostre país, ubicat al carrer Robador de Barcelona i propietat d'Adelina Arànega, qui recorda³ que fins l'arribada del vídeo (nord-americà) el 1982-1983, l'audiovisual que distribuïa consistia en «súper 8, més aviat eròtic. Cintes de 15 o 20 minuts, d'esquetxos sense argument».

Gràcies a la desaparició dels obstacles legals, ràpidament fou abandonada la producció de *soft* per a donar inici a la història del *hard* espanyol.

Els realitzadors d'aquesta etapa provenien del *soft* (les pel·lícules S). La principal característica dels seus films era la falta de pressupost i de

2. Recaptació 1978: 361.788.776 pessetes, quasi tres milions i mig d'espectadors (cit. a T. CONESA, 1982).

3. O. FONTRDONA (1995).

qualitat visual. Del 1983 al 1987 es produïren unes 20 pel·lícules en format cinema, mentre que als EUA la xifra se situava al voltant de les 900-1500 anuals i ja es rodava en vídeo. Aquí a Espanya el vídeo domèstic (amb els seus diferents sistemes) s'anà implantant durant la primera meitat dels anys 1980, però, contràriament al que succeïa als EUA, aquest nou mitjà era encara ignorat pels productors.

Els directors més destacables durant aquest període van ser Jesús Jess Franco, qui realitzà juntament amb la seva indissociable Lina Romay títols com *Una rajita para dos*, *El ojete de Lulú*, *El chupete de Lulú*, *Entre pitos anda el juego*, *Phollastía* o *Falo Crest* i Ismael González, autor de *Dulces coitos in blue* o *Sexos húmedos al sol*.

El 5 de març de 1984 s'obriren les primeres sales X, més de 20 a tota Espanya. Tres anys més tard, amb 85 sales X —màxim històric—, el sector entrà en crisi, desbordat per la importació massiva de producció nord-americana i el lloguer de cintes als videoclubs. La manca de pel·lícules en 35 mm provocaria el progressiu tancament d'aquestes sales d'exhibició.

Es començaren a produir alguns vídeos, amb una qualitat ínfima, com ara: *Un novio exigente*, *El planillo está servido* i *Servienta para todo* (Antonio Bilbao). *Morbo* (que distribuïa Standard, SA), primera sèrie espanyola de vídeos amateur. *Carmen y María* (J. M. Ponce), de Tomás T.V., primera pel·lícula S/M espanyola. El subgènere S/M suposà gran part de la producció d'aquest moment, gràcies a la tradició d'espectacles i locals sadomasoquistes a Barcelona. A més de les produccions de Ponce, cal recordar la sèrie *Sadespain*, de Martín Hache, i *Regalo de cumpleaños* (Jaime Chávarri, 1988).

El 1988 s'inicià un sot productiu que comportà la desaparició del «porno» espanyol destinat al mercat fins el 1993.

El novembre de 1990 Canal+ inicià l'emissió de pel·lícules «porno» els divendres a la nit.

L'etapa actual del cinema «porno» espanyol s'inicia gràcies a la iniciativa del periodista i cineasta J. M. Ponce, qui el 1993 engegà el I Festival de Cinema Eròtic de Barcelona (que des de 1999 dirigeix l'empresa PROFEL).

Al 1994 tenen un èxit relatiu *Aficionados españoles*, una sèrie de J. M. Ponce produïda per Club Prohibido i integrada per *Los vicios de María* (1993), *Las fantasías eróticas de Sonia*, *La seducción de Shereza-de* i *Cambio de parejas*.

El 1995, *Club Privado* (J. M. Ponce, 1994) esdevé la primera pel·lícula «porno» espanyola emesa per Canal+.

La productora Fisgón Club neix centrada en el subgènere amateur: *Ellas piden un supletorio y se lo montan en el dormitorio*, *Chorizo de*

cantimpalo. Aquesta darrera és la primera guanyadora del Premio Bragueta a la millor cinta de «porno» casolana (5 milions), creat per aquesta mateixa productora, la popularitat de la qual augmenta gràcies a la publicitat que se'n va fer en el programa de Pepe Navarro.

El 1999 Conrad Son aconsegueix una gran publicitat amb *Les exxcursionistes calentes*, gràcies a una encertada estratègia de màrqueting que presentava aquesta cinta com el primer títol del «porno català».

Actualment, els directors més rellevants són el propi Conrad Son, Narcís Bosch, Àngel Mora, Dani Rodríguez i Tatiana Lies.

En el camp de la interpretació destaquen Toni Ribas, Nacho Vidal, Max Cortés, Eva Morales, María de Sánchez (retirada), Sara Bernat, Sophie Evans i Tàvia Griffin.

Alguns títols d'aquests darrers anys són: *Perras Callejeras* (J. M. Ponce, 1997). La segona part és la pel·lícula més cara de la història del «porno» espanyol (13 milions), i la que més diners ha recaptat fins al moment; la sèrie de Conrad Son *La pandilla X* (*Málaga Conexxion*, 98; *La Follera Mayor*; *La pandilla X en el Festival de Cine Erótico de Barcelona*); *Vampira* (Àngel Mora, 1998, diversos premis al FICEB); *Nikita X: Licència para follar* (Conrad Son, 1999), diversos premis a Cannes; *Les exxcursionistes calentes* (C. Son, 1999); *Caspa Brothers* i *Taxi Hard* (Narcís Bosch, 1999); *Vivir follando* (J. M. Ponce, 1999); *Four Sex Rooms* (Maria Bianco, J. M. Ponce, Narcís Bosch i Dani Rodríguez, 2000); *Gothix* (J. M. Ponce, 2000); *Bulls & Milk* (Narcís Bosch, 2000), millor pel·lícula i millor director a la darrera edició del FICEB.

El «porno» a Espanya, memòria de la seva legalitat i alegalitat

Sense cap mena de dubte, el retard d'Espanya en legalitzar el cinema pornogràfic (1983) en relació a altres països del món és una circumstància fonamental per explicar la impotència a nivell nacional i internacional d'un sistema més pròxim a l'artesania que a l'estructura de la indústria cinematogràfica.

El govern del PSOE, després d'una transició caracteritzada per la classificació S, i amb Pilar Miró a la Direcció General de Cinematografia, va aplicar el 1982 la primera llei sobre sales i cinema X que havia començat a desenvolupar la UCD. En el títol primer de la Llei 1/1982 del 24 de febrer, es regulaven les sales especials d'exhibició, entre les quals es troben les sales X:

— Les pel·lícules pornogràfiques o que realitzen apologia de la violència són classificades X pel Ministeri de Cultura i s'han d'exhibir exclusivament en sales X. El 5 de març de 1984 es van obrir finalment al públic.

— Les sales X han de tenir entre 100 i 200 butaques i han d'estar en funcionament durant, com a mínim, un any natural sense interrupcions.

— Només es podran instal·lar sales X en ciutats amb més de tres sales convencionals i, en qualsevol cas, la proporció de sales X no superarà la d'una per cada deu sales comercials.

— Es fixa una exacció fiscal del 30 % sobre la recaptació per a la subvenció d'empreses en exhibició. El 1994 es reduiria aquesta quota al 7 %, per tal d'igualar les exigències fiscals a les de les sales convencionals.

— Es fixa un impost del 10 % a favor de les juntes de Protecció de Menors.

— S'exclou a les pel·lícules destinades a les sales X de qualsevol tipus d'ajuda, protecció o subvenció del govern.

— Prohibició de l'ús d'imatges pornogràfiques en la publicitat de les pel·lícules o de referències al seu argument (a més, segons el Reial decret 1189/1982 de 4 de juliol, la publicitat dels espectacles cinematogràfics pornogràfics només s'ha d'efectuar a l'interior dels locals on té lloc la projecció).

Com apunta Escópico,⁴ era veritablement majúscul el desconeixement per part dels legisladors de la realitat del cinema «porno» (és impossible titular la pel·lícula sense explicitar el seu caràcter pornogràfic) i ben aviat van tenir lloc algunes accions alegals, com l'estrena d'una pel·lícula amb dos títols diferents. Aquesta llei, amb la seva expressa prohibició de l'accés de les pel·lícules classificades X a les mesures de protecció i foment de la cinematografia de l'Estat, incapacita definitivament al cinema «porno» espanyol en excloure'l dels progressos de la Llei 17/1984, de 8 de juny, i en exposar-lo a les ambigüitats del concepte de cinema X, d'origen francès, com a pel·lícules pornogràfiques o d'incitació a la violència. En successius decrets i lleis fins avui en dia es limiten les condicions de distribució i exhibició de les pel·lícules classificades X:

— Reial decret 81/1997, de 22 de febrer, que actualitza la Llei 17/1994 i refon el text de la Llei 1/1982. S'afegeixen algunes consideracions sobre el funcionament de les sales X, com el seu funcionament autònom en el cas d'ubicar-se en multicinemes. L'Ordre ministerial del 7 de juny de 1997 va dictar les normes d'aplicació d'aquest decret concretant mesures administratives, fiscals i jurídiques pel registre de les sales X i el seu manteniment. A més, s'exclouen les sales X de la política de quotes de pantalla i distribució a les quals estan obligades la resta de sales. Aquest fet és especialment rellevant per entendre l'escassa (i nul·la en

4. Entrevista a C. ESCÓPICO, 1996.

gairebé tots els anys vuitanta i noranta) presència del cinema «porno» espanyol en les sales d'exhibició i, per extensió, en les televisions.

— Reial decret 448/1998 de 22 d'abril, regulador de la Comunicació Pública de Pel·lícules Cinematogràfiques i Obres Audiovisuals contingudes en suport videogràfic. Es prohibeix la difusió de pel·lícules pornogràfiques en locals públics de lliure accés a totes les edats.

D'altra banda, l'única referència que trobem a la legislació espanyola sobre l'emissió televisiva de pel·lícules pornogràfiques es troba en la Llei 25/1994, de 12 de juliol, que incorpora a l'ordenament jurídic espanyol la directiva 89/552/CEE, més coneguda com a Llei de Televisió Sense Fronteres. En aquesta s'estableix l'horari d'emissió del cinema X entre les 22 hores i les 6 hores, sempre amb advertència explícita sobre el contingut mitjançant senyals acústiques i òptiques. Tot i que, com recorda Gay Fuentes,⁵ la llei no fa més que «traslladar al camp de la televisió el què ja era una pràctica habitual en els mercats d'exhibició en sales cinematogràfiques i videogràfiques», es delega als operadors de televisió la responsabilitat de qualificar els programes (excepte les pel·lícules, que es classifiquen segons la Llei de cinematografia).

Tot i que el marc legal francès (1975) representa el punt de partida per a la nostra normativa, no tenen els dos el mateix grau de proteccionisme per part de l'Administració. És similar, en efecte, la inexplicable equiparació legal del cinema pornogràfic al violent (tot i que cap pel·lícula apologètica de la violència hagi estat classificada X), però els impostos són molt més alts en el cas espanyol, i l'Estat s'emporta al voltant del 50 % dels beneficis. Per suposat aquesta circumstància és clau i comporta, entre altres conseqüències, la major rendibilitat de la compra de productes estrangers que la distribució dels propis.

Els primers països en legalitzar el «porno», Dinamarca entre 1966 i 1969, i Estats Units, entre 1969 i 1972, mantenen amb Alemanya, França i Itàlia les primeres posicions en el mercat del cinema «porno» a Espanya, i sense cap mena de dubte, la seva precocitat legal té molt a veure amb l'assentament al nostre país de les seves potents indústries, principalment la nord-americana i, des de mitjans dels anys noranta, l'alemanya. L'empresa sueca Private, de Milton, va irrompre en el mercat el 1965 i el 1967 ja publicava escenes de sexe heterosexual.⁶

Finalment, des del punt de vista legal, la marginació del «porno» porta a les sales X a renunciar a la qualitat de la projecció cinematogràfica. Actualment totes les sales X funcionen amb videoprojectors (per aquesta raó no apareixen al cens de la AIMC) i, tot i que aquest fet obre el mercat als productors pel seu baix cost, no ha aconseguit frenar la des-

5. C. GAY FUENTES, 2000.

6. M. VALENCIA, 1995.

aparició sobtada de les sales. Una dada més per explicar la importància fonamental del vídeo i de la televisió de pagament en l'actual indústria espanyola de la pornografia.

Erecció industrial

Es fa difícil parlar d'una infraestructura industrial en el panorama del cinema «porno» espanyol, tot i que és necessari subratllar que el sector ha estat un clar exponent de processos d'integració verticals derivats directament de l'escassetat de recursos.

En el cas espanyol observem tres tipologies diferenciades d'empresa: el model de productora en estat pur, el model també tradicional de distribuïdora i un model híbrid i integrat verticalment de productora-distribuïdora.

En aquest últim grup s'enquadren la majoria d'empreses del sector, com Grupo IFG, líder indiscutible del sector a Espanya. Aquesta companyia barcelonina opera a través dels segells International Film Grup i Film Corporation 2000.

Segons les dades de l'Institut de Cinema i Arts Audiovisuals, entre ambdues companyies van col·locar 299 títols de vídeo durant l'any 2000. Igualment, les dues distribueixen des de 1994 en sales X, on estan assentades com a companyies líders. Només en el 2000 van distribuir 223 títols d'importació amb una recaptació conjunta de 189 milions de pessetes. La mitjana de recaptació de cadascuna de les pel·lícules no arriba al milió de pessetes. Aquesta xifra és inferior a la mitjana del sector, i és aquí on apareix un problema derivat de la pròpia magnitud de l'empresa. El seu gran catàleg de pel·lícules en distribució, unit a l'escassetat de pantalles on projectar-les, provoca cert canibalisme entre els seus propis títols, que de seguida són reemplaçats per noves produccions del catàleg d'IFG. La possessió dels drets d'una producció implica directament la impossibilitat de que aquesta caigui en mans de la competència, encara que aquesta és una estratègia únicament sostenible en un mercat reduït i on els costos d'adquisició del gènere són molt baixos, com és el cas de les pel·lícules X d'importació.

IFG, a més, desenvolupa una intensa activitat productiva. Els seus films compten amb pressupostos d'entre 2 i 4 milions de pessetes (depenent del nombre d'actors/actrius, vestuari, localitzacions...), no més amortitzables a llarg termini en el reduït mercat nacional. És important assenyalar que la producció pròpia els ha permès impulsar un incipient *star-system* nacional, amb directors com José María Ponce i Narcís Bosch i actrius com Sophie Evans, Alba del Monte o la neozelandesa Tavalia Griffin.

De cadascun dels títols s'acostumen a llançar unes mil còpies al mercat, de les quals en un primer moment se'n solen comercialitzar entre 500 i 800, col·locant-se la resta del tiratge al llarg termini.

Els principals mercats de venda són València, Madrid i Barcelona (unes 250 còpies és una bona xifra per a aquest últim mercat), sense oblidar el País Basc i Andalusia. L'empresa està present en tots aquests mercats a través de delegacions comercials, essent l'única empresa que compta amb una estructura d'aquest tipus a nivell nacional.

Una altra companyia molt activa és Interselección, ubicada a Mataró (Barcelona). Realitza unes tres produccions mensuals, majoritàriament de gènere heterosexual. Tot i així, l'empresa està explotant l'emergent nínxol del cinema gai, que des de finals de l'any 2000 representa una quarta part de la seva producció.

A diferència de la majoria d'empreses del sector, té externalitzada la branca de distribució a través d'acords amb diferents distribuïdors del territori nacional, tant per a la seva venda en videoclubs i *sex-shops* com per al tradicional canal de venda per correu, normalment en VHS, ja que el DVD encara té una sortida difícil.

Interselección cobreix diversos segments del mercat, des de les produccions de gamma més baixa —aquelles que no arriben als 2 milions de pressupost— fins a aquelles que podem qualificar *de luxe*, ja que inclou localitzacions, despeses de vestuari i una major nòmina d'actors. En aquest últim cas, el pressupost es pot disparar fins als 4 milions de pesetes.

D'una producció mitjana es poden vendre entre 600 i 700 còpies en tot el territori nacional, amb Madrid i València com a mercats principals. A més, Interselección també comercialitza els drets de més de 100 pel·lícules estrangeres en un model únic a la indústria espanyola, ja que aquesta és una pràctica normalment reservada a les distribuïdors (en el cas del «porno», també les productores-distribuïdors). La lògica d'aquesta pràctica resideix en el benefici que aporta la distribució de material estranger, amb un cost deu vegades inferior al cost d'una producció pròpia.

Entre les grans del sector també trobem Negro y Azul, situada a Almassora (Castelló) des dels seus inicis al 1993. És l'única de les grans productores ubicada dintre del major mercat de l'Estat, la Comunitat Valenciana.

Negro y Azul produeix les seves pròpies pel·lícules i a la vegada importa produccions europees, les més destacades de les quals són les del director italià Mario Salieri. Comercialitza una cinquantena de títols anualment, amb gran projecció internacional. Té la seva pròpia filial a

Sao Paulo (Brasil) des de l'any 1998, una de les seves tres potes al continent americà juntament amb Argentina i Mèxic, convertint-se en l'única del sector que ha desembarcat en un dels mercats naturals per a molts altres sectors industrials, Hispanoamèrica. Igualment, té delegacions a Portugal, França i Itàlia.

L'efecte Son

Negro y Azul va signar a finals de l'any passat un acord de distribució exclusiva amb The Conrad Son Company, empresa dirigida pel popular Conrad Son, primer cas d'*spin-off* dins de la indústria espanyola del cinema pornogràfic.

Efectivament, el director català ha estat el primer en muntar la seva pròpia productora després d'aconseguir el reconeixement del públic amb els seus llargmetratges per a International Film Grup.

The Conrad Son Company ha aportat frescor i algunes novetats interessants en el panorama del sector, la més important de les quals ha estat la implantació d'una estratègia de màrqueting fins ara inexistent. Conrad Son ha esdevingut un rostre fins a cert punt familiar per al públic gràcies a les seves aparicions en els mitjans de comunicació, ja que és conscient de la importància de posicionar bé el seu producte. També ha volgut situar en el camp del màrqueting la seva estratègia d'utilitzar les llengües autonòmiques per a les seves pel·lícules, com *Les exxcursionistes calentes* per al mercat català i *Teta gallega* per al de Galícia. *Les exxcursionistes calentes* li va servir per donar-se a conèixer entre el públic de masses en presentar-se com a la primera pel·lícula pornogràfica en català (dubtós honor que correspon a una versió doblada del *Dràcula* de Mario Salieri comercialitzada per Negro y Azul l'any 1997), amb aparicions a TV-3 incloses, malgrat que la xifra de 10.000 còpies venudes que sosté la productora sembla força improbable en un mercat tan reduït com el català. Aquest moviment va provocar, a més, la reacció de la competència, ja que IFG va doblar al català *Taxi Hard* per contrarestar l'èxit de la pel·lícula de Son, tot i que va col·locar menys de 200 còpies d'aquesta versió.

Dintre d'aquesta estratègia resulta necessari assenyalar el llançament de productes complementaris de les seves pel·lícules, com l'àlbum musical que va llançar al mercat amb el seu propi grup, The Porno Band, sota el títol de *Sexe en català*, i que va arribar fins i tot als gran magatzems.

Papillon Films és una altra de les poques firmes del sector situada fora de Catalunya. Produeix des de La Corunya, curiosament un dels mercats menys significatius de l'Estat. Això no li va impedir moure més de 250 milions de facturació l'any 1997, bàsicament procedents de la comercia-

lització de produccions estrangeres, sobretot d'Estats Units i d'Alemanya, els dos primers productors mundials.

A Madrid trobem Canal X, la divisió pornogràfica del grup Nuevas Técnicas de Comunicación. Produeix una desena de títols de gènere heterosexual l'any, amb pressupostos a partir d'un milió i mig. La distribució de les mil còpies que treu al mercat està externalitzada, excepte en la venda per correu i Internet, aspecte encara poc important, però que ja comença a donar els primers fruits, segons la pròpia empresa. Paradoxalment, es tracta de l'única empresa de relleu (relatiu, comparada amb les grans del sector) a Madrid, on es concentra la major part de la indústria cinematogràfica nacional.

Private, pornografia d'abast mundial des de Sant Cugat

Private Media Group, que opera sota diferents marques com Milcap Media Group, nom oficial de l'empresa a Espanya, és un grup multinacional les oficines centrals del qual es troben a Sant Cugat del Vallès. Malgrat això, la companyia és de capital majoritàriament suec, ja que el seu actual president i fill del fundador de l'empresa, Berth Milton, controla el 58 % de les accions. La resta es reparteix entre diferents particulars i entitats, que des de 1998 poden comprar i vendre els seus títols al mercat Nasdaq de Nova York i al mercat de Berlín. També hi ha plans per cotitzar en el parquet de Madrid.

La companyia produeix tot el material que comercialitza a través de diferents suports: vídeos en VHS i DVD (disponibles a 60.000 punts de venda a tot el planeta), revistes, llibres, CD-ROM, Internet i televisió de pagament. També compta amb una línia de productes complementaris, com roba esportiva, *merchandising* i amb la seva pròpia beguda energètica.

Va iniciar-se en el camp de la producció audiovisual l'any 1992 (malgrat que l'empresa va ser creada el 1965). Només a Espanya, comercialitza una seixantena de títols anuals, la gran majoria rodats a l'estranger i amb estrelles internacionals, entre les que es troba el mataroní Nacho Vidal.

Totes les seves produccions són extremadament acurades, amb pressupostos als quals no poden aspirar les produccions espanyoles, però rendibles gràcies a una distribució a escala mundial.

New Media Division és la part de l'empresa dedicada a la venda de les seves produccions i del seu extens arxiu (totalment digitalitzat) en format DVD, per Internet i per televisió de pagament. Ens els últims anys ha viscut creixements espectaculars, fins al punt que ja representa el 45 % dels ingressos de la companyia, 27,1 milions de dòlars.

Private es dedica a la venda de continguts per Internet mitjançant una filial, Fraserside Holdings Ltd., radicada a la mateixa seu de Sant Cugat. Private.com, Privatecinema (canal de vídeo *on demand*), Privateline i Privatecircle són algunes de les seves marques més conegudes, que solen cobrar en sistemes de *pay per view* o *pay per channel*. A Espanya, a més, difon en directe els *shows* de la sala d'espectacles eròtics Bagdad de Barcelona, i manté un acord de subministrament de continguts amb Proel, el proveïdor d'accés a Internet del Grup Prisa, per a la versió *premium* del seu portal Inicia.

Ven les seves produccions a diferents televisions i plataformes de pagament del món, entre elles les espanyoles, i ha creat els seus propis canals temàtics: Private Blue per a BsKyB i Telewest al Regne Unit, en col·laboració amb Zone Vision, i Private Girls també per a BsKyB. Al mercat escandinau adreça Private Gold a través de Canal Digital i produeix TV Home Shopping, un programa diari de televenta a TV21, un dels canals de Com Hem, el major operador de cable suec.

Obrint-se pas a la xarxa

El sector del sexe ha estat una de les *killer applications* per a la difusió d'Internet. Segons dades de Datamonitor, els *sites* «porno» d'Internet van generar uns beneficis de 1.780 milions de dòlars a tot el món l'any 2000.⁷ No ha estat diferent a Espanya, un dels països europeus on més «porno» a través de la xarxa es consumeix. El 38,8 % dels internautes nacionals visiten aquest tipus de pàgines, amb una durada de 66,7 minuts setmanals.⁸

A Espanya existeixen dues empreses importants en aquest camp, ubicades, com la major part de la indústria del sexe, a Barcelona. Es tracta d'AZ Multimedia i d'Idea Factory World. La primera d'aquestes és la divisió d'AZ Interactive dedicada als continguts eròtics a Internet i a la creació de CD-ROMs, que exporta a Estats Units, Holanda, Alemanya, França, Suïssa, Itàlia i Grècia.

Idea Factory World, per la seva banda, és la creadora d'una de les pàgines «porno» més populars del nostre país, Sexolè. Després del seu èxit, ara centra els seus esforços en Sexoletv, una pàgina de continguts en format *streaming*. També distribueix pel·lícules amateurs en vídeo, i s'ha fet especialment popular en inaugurar el mercat del «porno casolà» mitjançant Fisgón Club.

7. ENGUITA *et al.*, 2001, p. 12.

8. *Ibidem*.

Distribució, l'esglaó fonamental

El mercat espanyol no és homogeni i es troba fortament concentrat a les grans àrees metropolitanes, especialment València, Madrid i Barcelona. La importància de cadascun d'aquests mercats varia en funció del canal de distribució i de la productora.

Dintre del model pur de distribució trobem la barcelonina SAV, Sociedad Anónima del Vídeo, la distribuïdora independent de pel·lícules i documentals en format vídeo més antiga d'Espanya. Amb una facturació anual per sobre dels mil milions de pessetes, l'empresa distribueix material videogràfic de tots els gèneres. Entre el «porno», comercialitza produccions d'EUA, Alemanya, Itàlia i França a través de diferents marques com Leche en Polvo, Savor, Serena, Pandora (nova denominació de l'antiga Magma), Venus, Extreme Bizarre o Entiendes (dedicada al gènere gai). També mantenen un acord amb Interselección per distribuir les seves produccions.

Com altres actors del sectors, SAV ven drets d'emissió a Canal+, a les empreses del cable i també a algun canal de televisió local.

Essex Video España SL és una altra empresa barcelonina, dedicada en exclusiva a la distribució de pel·lícules en sales X. L'any passat va distribuir 45 films, amb una mitjana de 1.300.000 pessetes de recaptació. L'any 1999 va ser la distribuïdora que va estrenar més pel·lícules espanyoles, fins a quatre: *Graduadas en francés*, *licenciadas en griego*, *Sueños íntimos de siete novicias*, *Café doble* i *Violada y pervertida*.

Dintre del camp de la distribució en sales X existeixen altres empreses, però amb una activitat bastant menor que la d'IFG i Essex, com Kalekia (la primera que va apostar per una pel·lícula espanyola en pantalla gran, *X, la película prohibida*), Catalonia Films, Can Can Films i Sociedad General de Derechos Audiovisuales, una distribuïdora generalista amb interessos al sector del «porno».

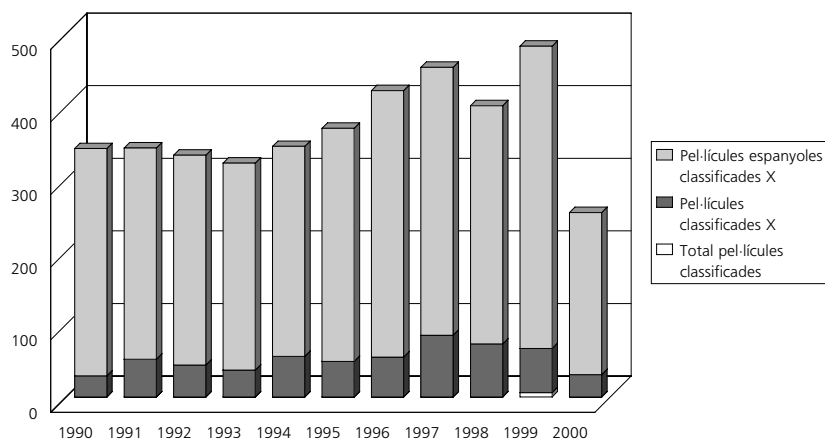
Les sales X, el mercat prohibit

Les sales X van obrir les seves portes a Espanya el 1983. El mateix any es va estrenar *Lillian, la virgen pervertida*, de Jess Franco a partir de la inserció de plans pornogràfics en una pel·lícula S. Per aquesta raó es considera⁹ que la primera pel·lícula concebuda com a «porno» va ser *Una rajita para dos* (1984), de Lulú Laverne (pseudònim de l'equip de Jess Franco i Lina Romy).

9. C. ESCÓPICO, 1996, p. 159.

La més simptomàtica de les dades que explica la crisi de les sales X és el descens en picat del número de sales, de 80 durant els anys vuitanta a menys de 20 en l'actualitat.¹⁰ Tot i que, segons les dades oficials només se'n comptabilitzen quatre a Barcelona, dues a Madrid, dues a Palma, una a Granada, una a València, una a Sevilla i una última a Reus. L'explicació d'aquest fenomen es troba en les fortes mesures fiscals a les quals es veuen sotmesos els exhibidors, molt més grans a les que s'apliquen als videoclubs i que troba la seva arrel, una vegada més, en la llei francesa que va servir com a model: «Aquest "porno" que produeix el vostre sistema el legalitzareu a base d'impostos.»¹¹

Les següents taules i el gràfic descriuen l'evolució del mercat de les sales X en la dècada dels anys noranta, posant en evidència l'absència de cinema espanyol fins el 1999. Segons Escópico,¹² hem d'entendre que, en no rodar-se entre 1987 (última pel·lícula estrenada de Jesús Franco) i 1994 (*Los vicios de María*, de Ponce) cap pel·lícula «porno» amb un mínim de qualitat, excepte alguns «porno» «somaso» i amateur (*Regalo de cumpleaños*, 1988, de Chávarri), les sales X van perdre la confiança en el cinema autòcton i la no recuperació fins el 1999, any en què surt a la llum el «nou porno espanyol» de la mà d'un *star-system* molt popular. Per suposat, gairebé la totalitat de les pel·lícules exhibides en la dècada dels anys noranta són dels Estats Units, amb l'excepció d'alguna pel·lícula italiana els anys 1992 i 1993, i franceses el 1990. El principal competidor de les pel·lícules americanes és, des de 1994, Alemanya, arribant el 1998 i 1999 a una quota de mercat de fins un 40 %.

10. J. VILA, 2001, p. 204.

11. Citat per A. ELENA, 2000, p. 10.

12. Entrevista a C. ESCÓPICO, 2001.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
TPC	342	343	333	322	345	370	422	454	401	489	254
TPX	29	52	44	37	56	49	55	85	73	67	31
% XT	8,5	15,2	13,2	11,5	16,2	13,2	13	18,7	19,1	13,7	12,2
PEX										6	
% XEX										8,9	

Taula elaborada a partir de les dades del MEC.

TPC : total de pel·lícules classificades per a la seva exhibició, TPX: total de pel·lícules classificades X per la seva exhibició en sales X, % XT: percentatge de pel·lícules classificades X sobre el total, PEX: pel·lícules espanyoles classificades X per a la seva exhibició, % XEX: percentatge de pel·lícules espanyoles classificades X sobre el total de pel·lícules classificades X.

Títols espanyols estrenats en sales X l'any 1999:

Títol	Distribuidora	Data d'exped.	Espect.	Recaptació (en PTA)
<i>Cafe doble: duro como la doble...</i>	Essex Video España, SL	8-10-1999	1.652	823.150
<i>Dos manos para fregar y un culo para gozar</i>	Sociedad General de Derechos Audiovisuales, SA	8-10-1999	1.530	749.500
<i>Graduadas en francés, licenciadas en griego</i>	Essex Video España, SL	30-6-1999	686	480.200
<i>Sueños íntimos de 7 novicias</i>	Essex Video España, SL	2-9-1999	1.430	572.000
<i>Violada y pervertida</i>	Essex Video España, SL	8-10-1999	2.323	1.274.950
<i>X, la película prohibida</i>	Kalekia, SA	4-4-1999	4.694	2.379.300

El vídeo, a la baixa

El VHS, bé sigui de venda o de lloguer, té la seva principal sortida als videoclubs i sex-shops. Aquests últims compten amb l'avantatge d'una oferta centrada únicament en el gènere i una gran varietat temàtica i de títols.

El videoclub representa, segons l'empresa, entre una tercera part i la meitat de les seves vendes i representa per a totes elles el canal més important de distribució, malgrat els signes d'estancament que mostra.

Darrera dels videoclubs i dels sex-shops es situa la venda per correu, una peculiaritat del «porno» poc compartida per la resta del sector audiovisual. La raó és ben senzilla: la confidencialitat que proporciona. El producte arriba a destinació en sobres discrets, sense cap tipus de referència, per afavorir aquest factor d'intimitat. SAV, per exemple, té una marca dedicada en exclusiva a aquest canal de venda, Postalvisión.

Segons la distribuïdora, per davant d'aquest canal es pot situar el quiosc, que compta amb l'avantatge competitiu de la multiplicitat de punts de venda i la proximitat al client.

Existeixen altres canals menys importants i no sempre explotats, com les gasolineres i els centres comercials.

Pel que fa referència a Internet, només SAV treballa actualment en un projecte de venda directa de continguts a través de la seva web, però encara es troba en fase embrionària. En el cas d'IFG o Papillon, també es poden adquirir les seves produccions en el lloc web de la companyia, mentre que existeixen altres minoristes dedicats en exclusiva a la venda de material de diverses companyies a Internet, com XSI.net, Sexuscinema o Elephant Channel, segell del grup Filmax que també té una important presència en videoclubs.

Un darrer canal, de moment tancat per a la producció espanyola, és el dels circuits privats de vídeo que proliferen en molts hotels, un negoci molt lucratiu a altres països com els EUA i monopolitzat fins ara a Espanya per les produccions alemanyes, ja que les mateixes empreses que instal·len els circuits subministren els continguts.

El «porno» codificat

El fenomen del cinema per a adults, ha estat una de les pedres angulars en el funcionament dels sistemes de *pay per view* que ofereixen les plataformes de televisió multicanal.

Canal Satélite Digital ofereix dos sistemes de pagament per cinema «porno»: *Pay TV* inclou tres projeccions setmanals, l'estrena en la matinal de divendres a Canal+ i les reposicions de dissabte i diumenge a Canal+ Azul: *Taquilla* és el sistema de *pay per view* a través de tres canals, dos heterosexuals i un gai. Els dos primers ofereixen, cadascun, deu títols al mes i repetició les vint-i-quatre hores del dia. *Taquilla XY*, per la seva banda, ofereix cinema gai durant set hores al dia —de 0 h a 7 h—, amb dos passis diferents al dia i vuit estrenes al mes.

Per a aquesta plataforma, l'emissió de producció espanyola és prioritària, sempre que aquesta compleixi els mínims de qualitat. La proporció de cinema nacional suposa poc més del 15 % del total. Les produccions espanyoles gaudeixen d'una acceptació equiparable a les estrangeres (hi ha un 10 % de diferència a favor de les estrangeres). La retribució de totes aquestes produccions es situa entre les 500.000 i les 800.000 pessetes en l'opció *Pay TV* i unes 400.000 en les de *taquilla*.

Canal Satélite Digital es proveeix principalment d'IFG, Filmax, Private i, des de fa poc, també d'Interselección. També compra esporàdicament alguna producció de tall amateur, com les de Canal X.

Carlos Aured, responsable de compres d'aquest gènere a la plataforma de Sogecable, qualifica la situació actual del cinema «porno» al nostre país de «rozando la saturación. No sé si se ha alcanzado el punto máximo, pero seguro que se está muy cerca de hacerlo. Hay una cantidad ingente de oferta y ya se ha enseñado todo lo que hay, por lo que si se cumple la teoría pendular, es posible que se esté en la antesala de la regresión».

Vía Digital, per la seva banda, ofereix vuit pel·lícules de cinema per a adults al mes a través de les seves tres opcions de taquilla, una de les quals està exclusivament dedicada al gènere gai, en un sistema d'estrenes i passis pràcticament idèntic al de Canal Satélite Digital. La retribució als proveïdors també és molt similar ja que, a més, es tracta bàsicament de les mateixes productores i distribuïdors. Dintre de la seva opció *Cine Temático*, la plataforma de Telefónica Media ofereix també Canal 18, amb programació de terror durant el dia i «porno» a partir de la mitjanit.

El «porno» tira del cable

Canal 18 també és ofert per Menta, l'operador de cable català, dintre de la seva opció *Panorama Privado*, junt amb Adult Channel, un canal americà, amb una fórmula molt similar però de producció fonamentalment estrangera.

Una altra de les opcions de Menta, que comparteix amb la resta d'operadors integrats en l'AOC (Agrupación de Operadores de Cable), és *Mirador Privado*, que ofereix un paquet de deu pel·lícules «porno» al mes i que properament té previst inaugurar la seva versió gai, Privado XY. Els continguts de *Mirador Privado* són proporcionats per Estreno Digital, un grup madrileny que s'encarrega d'empaquetar l'oferta.

Pel que fa referència a ONO, l'operador de Cableuropa, ofereix quatre canals de cinema per a adults en modalitat de pagament per visió: Fila X, Fila XX, Fila Morbo i Fila Arcoiris. Els dos primers ofereixen produccions «hetero», passant-se per Fila XX pel·lícules de contingut més dur i d'estètica més rude que les de Fila X. Ambdós canals estrenen entre sis i set títols al mes, que es redifonen durant tres mesos. Fila Morbo ofereix material encara més dur que el de XX, mentre que Arcoiris projecta títols de contingut gai i *travesti*. En aquestes dues s'emeten sis passis al dia, sempre a partir de les onze de la nit.

Des de fa poc més d'un any, ONO realitza les seves pròpies compres, després de finalitzar un acord de compra conjunta amb Canal Satélite Digital. L'operador controlat per Callahan compra només a les distribuïdores nacionals (Filmax, IFG, SAV, Interselección) i afirma que «no tra-

bajamos con Private, pues no lo consideramos rentable al ser demasiado caras sus producciones», segons Paloma García Cuesta, cap de programació de Cableuropa. Aproximadament un 10 % del total d'emissions de cinema X són produccions espanyoles.

Finalment, Quiero TV, l'operador de televisió digital terrestre, també ofereix dues taquilles dedicades al gènere, una per a l'heterosexual i l'altra per al gai. Les seves fonts són les mateixes que la resta de plataformes (IFG, Interselección...) tot i que afegeix alguna altra, com Canal X. En el cas de Quiero, des de la indústria es destaca el bon tracte que aquesta plataforma dóna al gènere des de la seva revista mensual, on la programació de taquilla té un quadern central dedicat.

Exportació

La mida reduïda del mercat X espanyol fa desitjable l'explotació dels drets de les pel·lícules a altres mercats, ja que es tracta d'un tipus de material molt demandat en el mercat internacional, com reflexa la producció mundial existent, xifrada en 11.000 títols per a l'any 2000.

Un dels principals problemes és la dificultat d'accés, ampliable a tot l'audiovisual en general, al primer mercat mundial, els Estats Units, a causa de la fortalesa de la indústria implantada en el seu territori.

Només Interselección ha aconseguit arribar a aquest mercat mitjançant un acord de distribució amb una distribuïdora de Los Angeles destinat al mercat hispà.

Darrera del mercat americà, el més important és l' europeu, on ja venen la majoria de productores (IFG, Interselección) i algunes altres hi són instal·lades (Negro y Azul). Les principals destinacions de les pel·lícules espanyoles són França, Itàlia, Holanda, Bèlgica, Portugal i Alemanya, el major mercat individual de la Unió Europea. La legislació de cada país determina, en moltes ocasions, les possibilitats d'accés i, ja en l'àmbit industrial, el tipus de producció, que sol ser més *hard* en els mercats alemany i del Benelux. És obligatori assenyalar la pràctica absència de producció espanyola en un dels mercats més potents, Suècia, i en general, Escandinàvia.

També es comença a comptar amb el mercat hispanoamericà, malgrat experiències negatives com les d'IFG, que hi ha renunciat davant la falta de garanties legals per frenar la pirateria. Negro y Azul, en canvi, s'ha establert al continent amb filials a Brasil, Mèxic i Argentina.

Un cas apart és Private, grup present als cinc continents i que té una visió global del negoci. Present en els principals mercats europeus, incloent Rússia i la majoria de països de l'Est, només a partir de 1997 va

poder accedir al mercat nord-americà. També actua al Canadà i a la majoria de mercats hispanoamericans, alhora que adquireix caràcter mundial amb la seva posició al Japó, Austràlia, Nova Zelanda i Sud-àfrica.

Conclusions

Com hem vist, el «porno» espanyol constitueix un sector en creixement —amb l'aparició de nous mercats com Internet o les plataformes digitals— que ha generat un incipient *star-system* i ha captat l'atenció dels mitjans de comunicació gràcies a iniciatives com el Festival Internacional de Cinema Eròtic de Barcelona (FICEB).

La nostra indústria del «porno» ha iniciat ja la seva internacionalització, malgrat alguns punts febles, com la falta d'una estratègia clara de comercialització i de màrqueting: les distribuïdores donen un tracte indiferenciat al gènere i saturen el mercat amb una excessiva quantitat de títols.

Si bé comença a ser reconeguda en altres països, no podem establir de manera clara la seva potencialitat ja que a escala mundial no pot competir amb indústries més assentades, com la nord-americana, la sueca, l'alemanya o la italiana.

Un altre punt feble molt important del «porno» espanyol és la falta d'imatge pròpia. Les tendències en la producció són la imitació de productes estrangers d'èxit —ja sigui un *mainstream* per al que es careix de pressupost, el que proporciona una imatge pobra al producte, o bé els *gonzos*, que malgrat la rendibilitat econòmica, no contribueixen a l'acceptació del gènere—, pel que no existeix un «porno» pròpiament espanyol des del punt de vista estilístic.

Aquesta situació conviu amb una conjuntura marcadament negativa per al producte, que inclou una llei summament discriminatòria, una saturació dels mercats nacional i internacional amb productes nord-americans i una nòmina molt reduïda d'estrelles que es repeteixen constantment en els repartiments, el que pot donar lloc a un cansament important entre els seguidors del gènere.

Sembla, doncs, necessària, una millor organització dels actors d'aquest mercat si es pretén mantenir el creixement, a més de la pressió sobre les institucions per aconseguir una regulació que contempli els múltiples canvis que han transformat la nostra societat des de 1983: *pornificació* televisiva, liberalització social, desenvolupament de noves tecnologies... per aconseguir una protecció similar a la que gaudeix la resta de l'audiovisual.

Les empreses del «porno» espanyol no són comparables a les del mercat nord-americà, ja que aquestes gaudeixen d'un enorme mercat

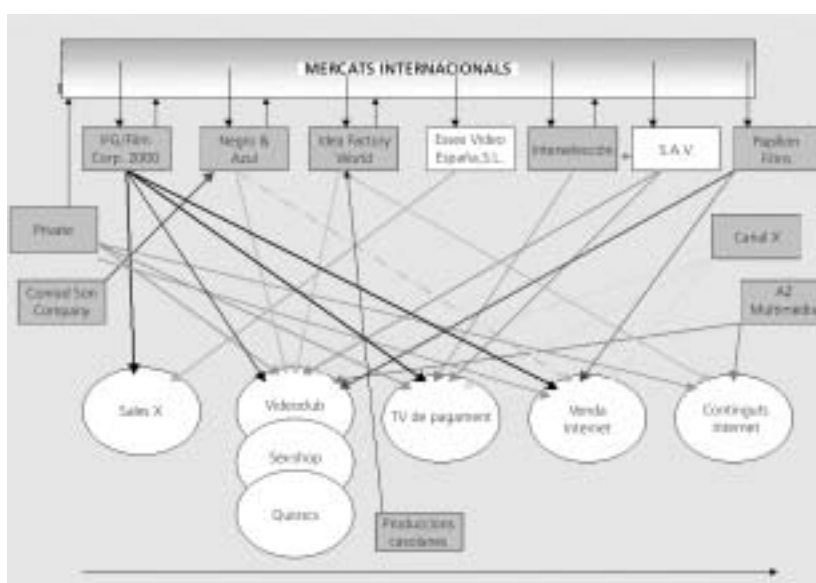
interior que amortitza ràpidament les produccions i que permet tècniques de venda agressiva en el mercat internacional. També és diferent el cas d'Alemanya, exemple clar de les diferències legislatives el si de la Unió Europea i de les diferents regles de joc pels actors d'aquests mercats. A Alemanya estan prohibides les sales X i el consum públic de «porno» es realitza a les cabines dels *sex-shops*, dels que hi ha més de 5.000 en tot el país. Això dóna com a resultat unes produccions més *hard*, amb un argument mínim. A Itàlia, en canvi, el que està prohibit són les cabines i l'exhibició pública té lloc, majoritàriament, a les sales X. Això implica un altre tipus de produccions, amb una major rellevància de l'argument, el que entronca amb la seva tradició cinematogràfica, ja que ells van ser els darrers europeus en abandonar els 35 mm per passar-se al digital.

La següent figura mostra gràficament la situació del sector, deixant patent el domini del model d'empresa integrada verticalment i el paper que juguen les importacions.

També queda ben clar en la imatge la saturació del canal del vídeo, amb vuit competidors per un mercat decreixent (a causa de l'irrupció d'Internet i les plataformes digitals).

El desplaçament del consum cap a mercats més domèstics —assenyalat per la gran fletxa horitzontal— pot acabar amb la saturació del vídeo en els pròxims anys, depenent de les posicions que prenguin els diferents actors.

Figura 1

És probable que (si el mercat segueix creixent) a mitjà termini les productores/distribuïdores s'especialitzin respecte al mercat al qual destinen els seus productes (diferents canals i audiències específiques, com la gai); això passa ara mateix amb el sector de les sales X i amb els continguts d'Internet.

A la vista de les conclusions d'aquest estudi, podem indicar algunes de les mesures que serien necessàries per apuntalar aquesta indústria jove:

— Seria convenient implementar tècniques de màrqueting tal i com fa ja Conrad Son en els seves produccions, amb la qual cosa es potenciaria el mateix producte. De la mateixa manera, també seria necessari potenciar el mercat d'Internet, en el qual fins avui en dia —i sense excessiva convicció— s'hi han introduït molt poques empreses.

— L'associació dels diferents actors del mercat per defensar els seus interessos patronals i pressionar per tal d'aconseguir condicions més favorables per part de l'administració, com seria el cas de la reforma de la llei actual.

— La creació d'un codi d'autoregulació per evitar el canibalisme entre les produccions de les diferents empreses, sense que això signifiqui un menysteniment de la competència necessària que requereix qualsevol mercat.

— La potenciació de les coproduccions, tan a nivell nacional com internacional, per compartir riscos i ampliar mercats.

Bibliografia

- BEAUMONT, J. F. (1990). «El 20 % de los vídeos que se alquilan en España los fines de semana tiene contenido pornográfico». *El País* [Madrid], 3 de juliol, p. 31.
- CONESA, T. (1980). «La indústria cinematogràfica del porno a Espanya». *Anàlisi* [Bellaterra], núm. 2.
- COSTA, J. (1999). *Mondo Bulldog. Un viaje al universo basura*. Madrid: Temas de Hoy.
- EFE (1996). «Los españoles gastan más de 9.000 millones anuales en vídeos 'porno'». *El País* [Madrid], 24 de juny, p. 39.
- ELENA, A. (2000). «La puerta del infierno: tres notas sobre la circulación del cine pornográfico». *Secuencias* [Madrid], núm. 12.
- ENGUITA, LUCÍA [et al.] (2001). «El negocio del sexo». *Ciberp@ís Mensual* [Madrid], núm. 9, p. 12-15.

- ESCÓPICO, C. (1996). *Sólo para adultos. Historia del cine X*. València: La Máscara.
- FERNÁNDEZ, D. (1998). *Porno al desnudo* [reg. videogràfic], emès per Canal+.
- FONTRDONA, O. (1995). «Cómo me gusta el porno». *Ajoblanco* [Barcelona], núm. 72.
- FREIXES, R. (1993). «Cine X a la española». *2000 maníacos* [València], núm. 13.
- GAY FUENTES, C. (1999). «La modificación de la Ley de Televisión sin Fronteras». *Quaderns del CAC*, núm. 5, juliol 1999. Barcelona: Consell de l'Audiovisual de Catalunya i Generalitat de Catalunya.
- GUBERN, R. (1980). «Permisividad sexual y comunicación social». *Anàlisi* [Bellaterra], núm. 2.
- MEDINA, G. (2000). «Sexe a la xarxa des de casa nostra». *El Temps* [València], núm. 845.
- MIQUEL, D. (2000). «Catalunya concentra el 90 % de la industria porno española». *La Vanguardia* [Barcelona], 8 d'octubre, p. 4.
- SOLER, LL. (1999): «El poder del porno català». *El Temps* [València], núm. 3-9.
- SOLER, L.; GISBERT, P. (1995). «Entrevista a Hans Moser: precursor del porno europeo». *Ajoblanco* [Barcelona], núm. 72.
- VALENCIA, M. (2000). «Barcelona, capital del porno». *El Temps* [València], núm. 845.
- VALENCIA, M.; RUBIO, S. (1995). *Breve historia del cine X*. Barcelona: Glénat.
- VILA, J. (2001). «El porno español penetra en el mundo». *Fotogramas* [Barcelona], núm. 1891.

Entrevistes

Entrevistes amb els crítics Miritó Torreiro (3/4/2001 i 10/4/2001), Romà Gubern (24/4/2001); el director José María Ponce i la productora María Bianco (2/5/2001), Jonathan Cogul, *product manager* de SAV (2/5/2001); Marcos Alonso, administrador de Nuevas Técnicas de Comunicación SRL (3/5/2001, telefònica); Antonia Sánchez, responsable de RR.PP. de Interselección, SL (9/5/2001, telefònica); Casto Escópico (11/5/2001, via correu electrònic); Paloma García Cuesta, cap de programació de Vía Ono (30/4/2001); Carlos Aured, encarregat de les compres de cinema «porno» a Canal Satélite Digital (11/5/2001, telefònica).

Adreces electròniques

AZ Interactive: <http://www.azinteractive.com>
 AZ Multimedia: <http://www.azmultimedia.com>
 Bagdad: <http://www.bagdad.com>
 Cableuropa: <http://www.cableuropa.es>
 Elephant Channel: <http://www.elephantchannel.com>
 Euskaltel: <http://www.euskaltel.es>
 International Film Grup: <http://www.grupoifg.com>
 Menta: <http://www.lawebdementa.net>
 Ministerio de Educación y Cultura: <http://www.mec.es>
 Negro & Azul do Brazil: <http://www.negroyazul.com.br/index2.htm>
 Papillon Films: <http://www.papillon.es>
 Private Media Group: <http://www.prvt.com> i <http://www.private.com>
 Retecal: <http://www.retecal.es>
 Retena: <http://www.retena.es>
 SAV: <http://www.sav.es>
 Sexolé TV: <http://www.sexoletv.com>
 Sexuscinema: <http://www.sexuscinema.com>
 Supercable: <http://www.supercable.es>
 The Conrad Son Company: <http://www.conradson.com>
 XSI: <http://www.xsi.net>
 Yahoo Finance-Private: <http://finance.yahoo.com/q?s=PRVT>

Aproximacions teòriques

- BALDIZ, M. (1995). «Cine porno: ¿Hay sexo en alguna parte?». *Ajoblanco* [Barcelona], núm. 72.
- CHIVELLIAMO, G. (1975). «L'articolazione dello spazio-tempo in la meta-fizione iconocinetica». A: MÜLLER, H. [coord.]. *Reconstructing cinema*. Londres: ScrapBooks.
- COMPANY, J. M. (1995). *El aprendizaje del tiempo*. València: Episteme cop.
- GUBERN, R. (1989). *La imagen pornográfica y otras perversiones ópticas*. Madrid: Akal DL.
- LARDEAU, Y. (197?). «Le sexe froid (du porno et au dela)». A: *Cahiers du Cinéma*, núm. 289. París: Les Editions de l'Etoile.
- OLCINA, E. (1997). *No cruces las piernas*. Barcelona: Laertes.
- SOLER, L. (1994). «De la contracultura al sexo frío». A: *Archivos de la Filmoteca*, núm. 16. València: Sección de Documentación y Publicaciones, Filmoteca de la Generalitat de Valencia.